

Сидоришина І. В.
КПІ ім. Ігоря Сікорського, місто Київ
Дунська А. Р.
д.е.н., доц., доц. кафедри менеджменту,
КПІ ім. Ігоря Сікорського

РОЛЬ ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНИХ АГЕНТСТВ У ФОРМУВАННІ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

В умовах розвитку зовнішньоекономічних відносин нашої країни на паритетних засадах суттєвої ролі набуває необхідність формування зваженої політики зовнішньої торгівлі, спрямованої на посилення експортних можливостей вітчизняних підприємств, що надасть можливість у кінцевому підсумку забезпечити позитивне сальдо платіжного балансу країни і спрямувати потік валютних надходжень всередину країни.

Експортні можливості українських підприємств безпосередньо залежать від стану їх виробничої бази і потенціалу створення додаткової вартості у виробничому процесі. На жаль, статистичні дані свідчать, що потік експорту з України формується здебільшого за рахунок продукції з низьким ступенем переробки, а відповідно з низькою доданою вартістю.

Так, наприклад, стабільний потік валютних надходжень формується завдяки експорту необробленої деревини. Але якщо порівняти вартість експорту деревини та виробів з неї, можна відчувати втрати нашої країни у цьому секторі економіки. Крім того, орієнтація на задоволення потреб іноземних контрагентів у сировині позбавляє можливостей для розвитку вітчизняних деревообробних підприємств, зокрема для оновлення виробничо-технологічної бази. Фактично в Україні глибокою переробкою деревини і виробництвом готової продукції з неї займаються одиниці, в основному підприємства малого та середнього бізнесу. І ці підприємства не в змозі накопичити капітальні ресурси для інвестування в інноваційне оновлення виробництва, запровадження автоматизованих процесів та програмних засобів управління виробництвом.

Подібна ситуація сформувалась і у аграрному секторі, який демонструє достатньо високі темпи нарощування виробництва валової продукції, суттєва частина якої не перероблюється на території України у продукцію з високою доданою вартістю, а спрямовується на експорт у вигляді сировини. Недоотримання валютних коштів від подібних експортних операцій позбавляє підприємства капітальних ресурсів для розвитку виробництва, зокрема для оновлення зношеного матеріально-технічного обладнання.

З огляду на значний ще нерозкритий потенціал розвитку аграрного бізнесу в Україні, використання матеріально-технічного обладнання для перероблювання сільськогосподарської продукції є передусім одним із найбільш перспективних і економічно привабливих напрямків диверсифікації агробізнесу для малих та середніх господарств [4].

Світовий і вітчизняний досвід переконливо доводить необхідність стимулювати суб'єктів господарювання до впровадження і розвитку технологій з більшим рівнем перероблювання аграрної продукції, які дозволяють отримувати не лише вищу додану вартість, але й відкривають нові ринки її збуту.

Отже, для забезпечення техніко-технологічного розвитку підприємств потрібні інвестиції, які можна отримати із внутрішніх і зовнішніх джерел.

Щодо внутрішніх можливостей інвестування, то у першу чергу слід розглянути банківське кредитування. Аналіз вартості кредитів у банках України в період з 2009-2019 роки показав достатньо високий рівень ставок на кредитування суб'єктів господарювання (табл. 1).

Вартість кредитів у банках України (у відсотках річних)

РІК	Суб'єкти господарювання					
	Національна валюта			Іноземна валюта		
	усього	короткострокові	довгострокові	усього	короткострокові	довгострокові
2009		21,3			10,5	
2010	18,5	18,5	19,7	5,3	5,0	7,5
2011	14,4	14,2	15,8	9,4	9,0	10,7
2012	17,5	17,5	17,7	8,3	7,9	10,7
2013	14,4	13,8	18,0	9,3	9,1	10,7
2014	16,4	16,2	17,9	8,9	8,6	10,8
2015	20,8	20,8	21,4	8,2	8,1	10,7
2016	17,5	17,5	20,4	8,0	7,9	9,7
2017	14,0	13,6	19,3	6,8	6,6	7,8
2018	17,7	17,6	18,7	5,6	5,3	7,1
2019	18,5	18,5	19,7	5,3	5,0	7,5

Складено на основі [2]

Зважаючи на те, що технологічне обладнання досить дороге, то можна зробити логічний висновок, що суб'єкти господарювання користуються переважно довгостроковими кредитами. Відсоток по кредитах в національній валюті на сьогодні в середньому складає 19.7%, тобто підприємство наприклад за 5 років виплатить вдвічі більше, ніж взяло і це ще не рахуючи щомісячну комісію банків і додаткові платежі на обов'язкове страхування. Звичайно значний вплив має інфляція, що за даними Національного банку на кінець 2018 року впала нижчу 10% Дещо краща ситуація із кредитуванням в іноземній валюті, але це потребує забезпечення стабільного потоку виручки в іноземній валюті для своєчасних виплат по кредиту.

У подібних складних ситуаціях, на нашу думку, необхідна державна підтримка інвестування розвитку експортних можливостей підприємств малого та середнього бізнесу через організацію діяльності експортних кредитних агентств (ЕКА) та організації зі сприяння експорту (ОСЕ).

Закордонний досвід доводить ефективність діяльності організацій, що стимулюють експорт в країні, так у США існує дві основні агенції, які надають допомогу в експортній діяльності. Це Агенція з торгівлі та розвитку та Експортно-імпортний банк США. Агенція з торгівлі та розвитку сприяє економічному зростанню та просуванню комерційних інтересів США на ринках країн, що розвиваються, та країн із середнім рівнем доходу на душу населення. Агенція використовує комерційно-орієнтовані заходи, у тому числі технічну допомогу, дослідження можливостей, гранти на тренінги та конференції. Експортно-імпортний банк США – це офіційна експортна кредитна агенція США. Вона підтримує експортерів, надаючи кредити на експорт в ситуаціях, якщо неможливо отримати таке фінансування на ринку фінансових послуг, або коли експортери США конкурують із підприємствами, які отримують підтримку в своїх країнах. Таким чином, у США успішно функціонують як ЕКА, так і ОСЕ, що дозволяє ефективно реалізовувати політику сприяння експорту в країні.

У Бельгії економіку й зовнішню торгівлю, крім уряду, регулюють три регіональні парламенти, кожен регіон має своє агентство зі сприяння експорту, тісно пов'язане з відповідним регіональним урядом, яким воно фінансується. Брюссель-столиця («Brussels Invest & Export»), Фландрія («Flanders Investment and Trade» (F.I.T.)) та Валлонія («l'Agence wallonne a l'exportation et aux Investissements etrangers» (AWEX)). F.I.T. і «Brussels Invest & Export» виконують функції просування експорту бельгійських фірм та залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Обидві агенції мають головні офіси в Брюсселі, а їх мережа закордонних офісів тісно охоплює Європу й розповсюджується на ринки Північної і Південної Америки, а також стратегічні країни Близького Сходу і Східної Азії.

Мексиканський досвід підтримки експорту можна вважати одним з найуспішніших. Політика підтримки експорту була частиною державної стратегії стимулювання експорту, яка спиралася на принципи підтримання стабільності, лібералізації та укладання торговельних угод. Отже, внутрішня політика була побудована для досягнення макроекономічної стабільності за режиму плаваючого курсу, лібералізації торгівлі, стимулювання прямих іноземних інвестицій. Конкурентоспроможність мексиканських фірм на зовнішніх ринках забезпечувалася за допомогою технічної допомоги, фінансових інструментів підтримки експорту, тощо.

Для фінансової підтримки експорту в 1937 році була створена фінансова інституція «Банкомекст», яка почала надавати експортні кредити та гарантії, фокусуючись на підтримці малих та середніх підприємств-експортерів. «Банкомекст» діє в різноманітних сферах і охоплює широкий спектр послуг, починаючи від тренінгу, досліджень ринку, пошуку клієнтів до фінансування, надання листів про кредит та фінансування мексиканських інвестицій за кордоном [3, с. 13, 14].

Досвід Мексики показує, що необхідно поєднати всі процеси, пов'язані з підтримкою експорту, в одній організації, оскільки в протилежному випадку погана координація дій різноманітних агенцій може призвести до значної втрати ефективності процесу сприяння експорту. Доречно навіть поєднати функції підтримки експорту із функціями залучення прямих іноземних інвестицій, а також збір та аналіз інформації про розвиток експорту [3, с. 17].

На території України діє експортно-імпортерний банк «Укрексімбанк», який надає кредити малому та середньому бізнесу на фінансування поточних потреб для придбання сировини, запчастин, ТМЦ та інших витрат як що у підприємств не вистачає оборотних коштів; на придбання промислового обладнання; найбільш вигідною є програма «Білоруський імпортер» на придбання сільськогосподарської техніки, транспортних засобів та обладнання, устаткування, що вироблені у Республіці Білорусь та реалізуються на території України, відповідно до умов договору про співпрацю, укладеного між АТ «Укрексімбанк» та урядом Республіки Білорусь, але навіть така вигідна програма має річну ставку від 12% [1].

Вважаємо, що одним із вагомих кроків для забезпечення експортоорієнтованої політики нашої країни є створення експортно-кредитного агентства. Набрал чинності Закон України «Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту». Водночас даний Закон України від 20.12.2016 № 1792-VIII містить деякі суперечності, які негативно впливають на ефективність функціонування ЕКА в Україні.

На наш погляд доцільно більшу увагу зосереджувати на конкретних експортних проектах, що спрямовані на розвиток експортних можливостей вітчизняних підприємств. У першу чергу потребують інвестиційної підтримки підприємства, що створюють суттєву додану вартість, здійснюють виробництво високотехнологічних товарів. Також потребують конкретизації питання щодо оцінювання ефективності інвестицій та пріоритетності інвестування проектів.

Список джерел

1. Державний експортно-імпортерний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eximb.com/ukr/sme/loans/belarusian-imports/>.
2. Національний банк України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1.
3. Політика сприяння експорту. // інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – 2014. – №2. – С. 13, 14, 17.
4. Ринок обладнання з перероблення агропродукції [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/7934-rynok-obladnannia-z-pererobky-ahroproduktii.html>